

Wyprawy archeologiczne prowadzone pod auspicjami Akademii Umiejętności na terenie Galicji Wschodniej na przełomie XIX i XX wieku

Akademia Umiejętności, mająca siedzibę w Krakowie, mieście znajdującym się na przełomie XIX i XX wieku w granicach monarchii habsburskiej, formalnie obejmowała swoim zasięgiem jedynie obszar zaboru austriackiego. W rzeczywistości jednak, pomimo niechęci i oporu ze strony władz rosyjskich i pruskich, była instytucją ogólnopolską. Rozwijaly się w niej liczne dyscypliny naukowe, zarówno humanistyczne, jak i przyrodnicze, a jej dorobek naukowy i wydawniczy stał na bardzo wysokim poziomie.

W Akademii Umiejętności archeologią zajmowały się dwie komisje – utworzona w 1873 roku Komisja Archeologiczna i powołana w tym samym roku, ale działająca od roku 1874, Komisja Antropologiczna. Obie wspierały prowadzenie badań wykopaliskowych i umożliwiały publikowanie prac naukowych. Z obiema też związani byli pochodzący spoza Galicji wytrawni badacze terenowi Adam Honory Kirkor (1819–1886) i Gotfryd Ossowski (1835–1897), którzy pod auspicjami Akademii odbywali wyprawy archeologiczne na tereny Wschodniej Galicji. Prowadzili oni badania archeologiczne na Podolu i Pokuciu, między innymi w Ryżanówce, pow. Zwinogródka (Ossowski), w Wasylkowcach, pow. Kopyczyńce i Bilczu Żłotym, pow. Borszczów (Kirkor, Ossowski).

Prowadzone przez nich prace kontynuował Włodzimierz Demetrykiewicz (1859–1937), kustosz Muzeum Archeologicznego AU, w późniejszym czasie profesor archeologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dzięki subwencjom przyznawanym mu corocznie przez Komisję Antropologiczną Akademii Umiejętności przemierzył on niemal całą Wschodnią Galicję, a także Bukowinę. Swoje najważniejsze badania wykopaliskowe prowadził na stanowiskach kultury trypolskiej w Bilczu Żłotym, w pow. Borszczów – w latach 1898, 1904 i 1906 badał wnętrze jaskini Werteba i pozostałości osady znajdującej się na obszarze tamtejszego parku pałacowego. Prowadził także szereg innych, pomniejszych badań wykopaliskowych na terenie dzisiejszej zachodniej Ukrainy. Projektując trasy

swoich wypraw, często sięgał do sprawozdań Kirkora i Ossowskiego – starał się weryfikować ich ustalenia i zbierał materiały do opracowywanej przez siebie mapy archeologicznej Galicji, Bukowiny i Królestwa Polskiego.

Ambicją uczonych prowadzących pod auspicjami Akademii Umiejętności wyprawy archeologiczne na tereny Galicji Wschodniej było naukowe rozpoznanie tego obszaru i zebranie możliwie jak najwięcej danych o stanowiskach archeologicznych. Planując trasy swoich wypraw, korzystali oni nie tylko z literatury naukowej, ale także z informacji uzyskiwanych od mieszkających na prowincji urzędników, nauczycieli, duchownych.

Wyniki prowadzonych przez nich badań ukazywały się w wydawanych przez Akademię Umiejętności rocznikach – *Zbiorze Wiadomości do Antropologii Krajowej* oraz *Materiałach Antropologiczno-Archeologicznych i Etnograficznych*. Osobno Akademia wydała także wyniki badań Ossowskiego w Ryżanówce, w monografii zatytułowanej *Wielki Kurhan Ryżanowski według badań dokonanych w latach 1884 i 1887*.